

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Portugal – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018

I. SAMMANFATTNING

Respekten för mänskliga rättigheter i Portugal är generellt god. Efter Nejlíkerevolutionen 1974 och EU-medlemskapet 1986 har Portugal utvecklats till en demokratisk rättsstat i vilken författningen garanterar medborgarnas grundläggande fri och rättigheter. Mediefriheten är stark och respekteras i praktiken.

Många portugiser lever dock under besvärliga ekonomiska och sociala förhållanden. De senaste årens ekonomiska åtstramningar har bland annat lett till försämrad statlig sjukvård och begränsade möjligheter till socialbidrag, arbetslöshetsstöd och andra ekonomiska insatser, särskilt till marginaliserade grupper.

Barnets rättigheter prioriteras högt och skolgång är fortsatt obligatorisk och avgiftsfri samt hälso- och sjukvård starkt subventionerad för barn.

Polisvåld är fortsatt ett problem i Portugal och förhållandena på landets fängelser är ofta bristfälliga och präglas av överbeläggning.

Människohandel, både med kvinnor för sexuella ändamål men också människohandel av arbetskraftskaraktär förekommer. Portugal är framförallt ett transitland.

Jämställdheten är också bristfällig. Trots lagstiftning om kvotering är kvinnor underrepresenterade på viktiga poster i samhället, inte minst i det politiska livet. Våld mot kvinnor i och utanför hemmet utgör ett problem.

Hbtq-personers rättigheter har under de senaste åren stärkts.

Den romska minoriteten lever under svåra förhållanden och diskrimineras på flera områden, främst vad gäller boende, sysselsättning och tillgång till utbildning.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Portugal är en rättsstat med ett fungerande, oberoende rättssystem. Likhet inför lagen är fastställd i konstitutionen.

Det allmänna domstolsväsendet består av tre domstolsinstanser och i de flesta processer kan parterna överklaga till högre instanser. Första instansen motsvarar tingsrätten, andra instans är fyra appellationsdomstolar för överklaganden och högsta instans är Högsta domstolen i Lissabon. Därutöver finns specialdomstolar för förvaltnings- och skattedomstolar samt en revisionsrätt som bland annat har behörighet att granska om de offentliga utgifterna är förenliga med lagstiftningen. Tio av konstitutionsdomstolens 13 medlemmar utses av parlamentet. Dessa tio utser i sin tur övriga tre. Domarna sitter på nioåriga mandat utan möjlighet till förlängning. Domarna i Högsta domstolen sitter på livstid. Det finns även fredsdomstolar som har behörighet i civilrättsliga ärenden där tvistens värde inte överstiger 5 000 euro. Domstolarna är självständiga i förhållande till statsförvaltning och myndigheter. Även advokatkåren är oberoende.

Det finns inga uppgifter om informella rättssystem i landet. Militärdomstolar kan endast upprättas vid krigstillstånd.

Det finns en ombudsmannafunktion, *Provedor de Justiça*, som tar emot frågor och anmälningar från enskilda och institutioner. Regeringen har en statssekreterare för jämställdhet som bland annat behandlar ekonomisk diskriminering och kvinnors deltagande i samhället. Den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter (CNDH), med säte i

utrikesministeriet, är tvärministeriell samordnare med regeringens uppdrag att informera om och främja de mänskliga rättigheterna såväl nationellt som internationellt. Vidare finns en rad särskilda inspektorat såsom polisens eget Generalinspektorat för intern administration, Högkommissionären för migration och interkulturell dialog (ACIDI), Kommissionen för likabehandling och mot rasdiskriminering (CICDR), Kommissionen för medborgarskap och jämställdhet (CIG) och Kommissionen för likabehandling i arbetslivet (CITE).

Korruption är ett problem i Portugal. Korruptionsaffärer som involverar politiker förekommer men även korruption inom myndigheter i utövning av tillstånds- och tillsynsverksamhet förekommer. Det pågående åtalet mot José Socrates, tidigare premiärminister, för korruption, penningtvätt, förfalskning av dokument samt skattebedrägeri har fått stor uppmärksamhet.

Rätten att ta del av allmänna handlingar garanteras i konstitutionen och i lag. Europarådets grupp av stater mot korruption (Greco) har rapporterat om att rätten att ta del av allmänna handlingar inte alltid är effektiv i praktiken.

Portugal fick värdet 63/100 och hamnar på 29:e plats av 180 länder i *Transparency Internationals* index för upplevd korruption 2017. I *World Justice Project Rule of Law Index 2017–2018* fick landet värdet 0,72 och hamnar på plats 21 av 113 länder, vilket innebär att de uppgraderats två platser från 2016.

Rättssäkerhet

I konstitutionen garanteras rätten till rättvis rättegång och en åtalad anses oskyldig till motsatsen bevisas. Det finns en oberoende domarkår som ser till att den rättigheten respekteras. Rättegångarna är offentliga, förutom när domstolen anser fallen känsliga.

Myndigheterna måste föra en häktad misstänkt inför rätta inom 14 månader. Om en misstänkt inte sitter häktad specificerar lagen inte en tidsfrist för rättegång. De anklagade har möjlighet att förbereda och föra sin talan. Det finns möjlighet till rättshjälp och om den häktade inte har den ekonomiska möjligheten att anställa en privat försvarare så bekostar

staten en offentlig försvarare. Det finns möjlighet att använda ett juryförfarande inom straffrätten, men så sker sällan.

Domar och beslut är alltid överklagbara, när högre instanser finns.

En FN-rapportör uttryckte efter ett besök 2016 oro avseende tillgången till rättslig prövning då advokat- och rättegångskostnaderna stigit samtidigt som allt fler människor lever i fattigdom som ett resultat av den ekonomiska krisen.

Även i civilrättsliga mål finns en oberoende domarkår.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Det finns inga uppgifter om att straffrihet förekommer i landet.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Portugal är en parlamentarisk republik med ett flertal politiska partier representerade i parlamentet. Landets konstitution trädde i kraft 1976 efter revolutionen 1974, vilket gör landet till en förhållandevis ung demokrati.

Parlamentet (*Asssembleia da República*), har en kammare med 230 ledamöter. Parlamentsledamöter och representanter för kommunerna och valdistrikt väljs i direkta val vart fjärde år.

Presidenten väljs i direkta val för en femårig mandatperiod och kan väljas om en gång. Presidenten utser premiärministern i samråd med de partier som sitter i parlamentet. Presidenten är statschef och överbefälhavare. Denne har rätt att avsätta regeringen och upplösa parlamentet i en händelse av politisk kris. Till sin hjälp har presidenten ett rådgivande organ kallat statsrådet, bestående av höga politiska befattningshavare, regionala politiska ledare samt tio övriga medborgare som nomineras av presidenten och parlamentet.

Regeringen har den verkställande makten, som är ansvarig inför presidenten och det lagstiftande parlamentet.

Rösträtt till parlaments- och presidentval har den som är inskriven i en röstlängd i Portugal. Rösträttsåldern är 18 år. För att vara valbar till parlamentet krävs folkbokföring i Portugal och för lokalvalen måste personen vara folkbokförd i aktuell kommun. För att vara valbar i presidentvalet krävs portugisiskt medborgarskap samt fyllda 35 år. Det finns en nationell valkommission (*Comissão Nacional de Eleições*) som övervakar valen.

Vid det senaste presidentvalet 2016 låg valdeltagandet på 49 procent och för parlamentsvalet 2015 låg det på 57 procent, vilket är det lägsta sedan demokratiska val infördes 1974. En anledning till det låga valdeltagandet antas vara en utbredd uppfattning om att politiken angår en liten elit som saknar kontakt med vanliga portugiser. Ingen nämnvärd skillnad råder mellan män och kvinnor vad gäller valdeltagande.

Till skillnad från i många andra europeiska länder har den ekonomiska krisen i Portugal inte lett till att något utpräglat missnöjesparti uppstått.

År 2007 antog parlamentet en lag som innebär att samtliga partier måste ha minst 33 procent kvinnor eller män på valbar plats. Dock är den politiska representationen av kvinnor fortsatt låg. Endast 10,4 procent av borgmästarna runt om i landet är kvinnor. Fyra av 18 ministerposter innehas av kvinnor och i parlamentet är 34 procent av ledamöterna kvinnor.

Ögrupperna Madeira och Azorerna är autonoma regioner med egna regionala parlament och egna presidenter som väljs i separata val. Ledamöterna väljs i samband med de nationella parlamentsvalen. Parlamenten har lagstiftande makt i vissa regionala frågor. Utrikespolitik, försvars- och inrikespolitiska frågor styrs av den portugisiska staten som företräds av en minister utsedd av presidenten. Invånarna på Madeira och Azorerna strävar efter ett större mått av självstyre och vill avskaffa arrangemanget med en minister som representerar fastlandet.

Portugal är ett av Europas mest centraliserade länder. År 2017 tillsattes en utredning i syfte att öka kommunernas beslutsmakt.

Det civila samhällets utrymme

En mängd nationella och internationella civilsamhällesorganisationer, inklusive kvinnorrätts- och organisationer som arbetar för hbtq-personers rättigheter, finns representerade i Portugal.

De oberoende organisationerna tillåts verka fritt utan restriktioner från myndigheternas sida.

Upprättandet 2010 av Portugals nationella kommission för mänskliga rättigheter (*Comissão Nacional para os Direitos Humanos*) har förbättrat samordning och informationsutbyte kring mänskliga rättigheter inom den offentliga sektorn och stärkt regeringens dialog med civilsamhällesorganisationer.

Enligt nätverket CIVICUS, är utrymmet för det civila samhället i Portugal öppet, *open*, vilket är den högsta graden i skalan.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Både den portugisiska konstitutionen och lagen förbjuder tortyr och omänsklig behandling eller bestraffning.

Emellertid förekommer rapporter om överträdelser av polis och kriminalvårdare. Övervåld inom såväl poliskåren som kriminalvården är ett uppmärksammat problem i landet. Rapporter om att poliser behandlar romer och personer med invandrarbakgrund brutalt förekommer. Generalinspektoratet för intern administration tog under 2017 emot 722 rapporter om misshandel från polis och fångvaktare, 42 fler än under 2016. Inspektoratet undersöker regelbundet polismyndigheternas agerande och utbildar poliser i mänskliga rättigheter. Inspektoratet ansvarar också för utredning samt disciplinära påföljder för poliser. Straffet för denna typ av övergrepp kan variera mellan tillfällig avstängning, fängelse och beordrad pensionering med delvis indragen pension.

Amnesty International har rapporterat om 72 anmälningar från intagna på portugisiska fängelser mellan 2016 och februari 2018. De flesta

anmälningarna handlar om bristfälliga förhållanden på fängelserna eller om övervåld från poliser och fängelsevakter.

På mindre orter hålls häktade och dömda ofta i samma cell. Häktade minderåriga kan även hållas i samma förvar som vuxna. Lagen kräver att kvinnor placeras i separata fängelser eller på andra avdelningar än manliga intagna, vilket också sker i praktiken. Förhållandena i fängelserna är ofta bristfälliga, bland annat på grund av överbeläggning. År 2016 rapporterade Europarådets kommitté för förebyggande av tortyr (CPT) att polisvåldet i Portugal utgör ett av de högsta i Europa och kritiserade även fängelseförhållandena.

I maj 2018 besökte FN:s kommitté mot tortyr (CAT) Portugal och framförde att Portugal behöver fokusera mer på rehabilitering än på fängelsestraff. Kommittén rekommenderade även att Portugal bör upprätta en oberoende nationell plan för förebyggandet av våld och misshandel. En detaljerad rapport ska publiceras under 2018.

Europadomstolen tog under 2017 emot 167 klagomål från Portugal, vilket är 45 fall fler än föregående år. Av de 167 klagomålen var de 13 som prövades i rätten och i tio av fallen bedömde Europadomstolen att kränkningar mot mänskliga rättigheter hade skett.

Portugal är ett transitland för människohandel, främst till Spanien och Storbritannien. Regeringen arbetar aktivt för att stoppa handel med människor. Tidigare genomförda åtgärder innefattar bland annat stöd till offer i form av skyddshem, sysselsättning, utbildning, sjukvård samt familjeåterförening. En fjärde handlingsplan mot människohandel har antagits för perioden 2018–2021 med bland annat åtgärder för att förebygga, öka medvetenheten och ge information om och utbilda i människohandelsfrågor samt åtgärder för att förbättra skyddet för de drabbade och förbättra brottsutredningarna.

Prostitution är tillåtet enligt lag men koppleri är förbjudet. Bland de prostituerade återfinns kvinnor från framförallt Brasilien, Afrika och Östeuropa.

Dödsstraff

Dödsstraff avskaffades 1867. Det förekom emellertid utomrättsliga avrättningar under militärdiktaturen 1926–1974 som sanktionerats av staten, i praktiken upphörde således dödsstraffet 1974.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Den portugisiska konstitutionen och lagar förbjuder godtyckligt frihetsberövande. Det krävs laga stöd för frihetensberövanden och dessa kan även överklagas i domstol.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Rätten till yttrande-, press- och informationsfrihet är inskriven i Portugals konstitution och respekteras generellt sett av myndigheterna.

Det finns ett stort utbud av dagstidningar. I flera av dessa kan det urskiljas en specifik politisk tendens i nyhetsbevakningen trots officiellt oberoende. Vidare har Portugal två statliga och ett flertal privata tv-kanaler samt fyra statliga och många privata radiostationer. Mediefriheten respekteras i praktiken och journalister kan i allmänhet arbeta fritt utan inblandning från myndigheter och makthavare.

Förtal av etniska och religiösa minoriteter, förnekelse av förintelsen såväl som hets mot folkgrupp är kriminaliserat i strafflagen. Uppmaningar till diskriminering av personer på grund av kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning är liksom kränkande uttalanden förenat med bötes- och fängelsestraff.

Portugal intog 2018 plats 14 av 180 länder i *Reportrar utan gränsers* index, en förbättring med nio platser sedan 2016. År 2012 tillkännagav tidningen *Expresso* att den portugisiska underrättelsetjänsten (SEID) hade fått olaglig tillgång till en journalists samtal och meddelanden. Ytterligare uppgifter om övervakning och avlyssning av individer saknas.

Enligt CIVICUS uppgifter är Portugal ett av få länder i Europa där ärekränkning är straffbart med upp till sex månaders fängelse.

Regeringen har gjort omfattande satsningar på ny teknologi de senaste åren. E-förvaltning, tillgång till datorer och internet inom skolväsendet

samt andra offentliga inrättningar har i och med detta förbättrats avsevärt. Enligt Internationella teleunionen (ITU) hade 74 procent av hushållen i landet tillgång till internet och 70 procent av befolkningen använde internet 2017, vilket innebär en ökning med fem procent i jämförelse med 2014.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Den portugisiska lagen garanterar mötes- och föreningsfrihet och rättigheterna respekteras.

Fackföreningarna utövar sin verksamhet fritt och är relativt starka och välorganiserade i landet. Demonstrationer förekommer och dessa ökade under den ekonomiska krisen och i samband med de ekonomiska åtstramningarna. Även nu är strejker ofta förekommande i Portugal.

Polis och militär har rätt att organisera sig fackligt men tillåts inte att strejka.

Religions- och övertygelsefrihet

Religions- och övertygelsefrihet är inskriven i Portugals konstitution. Drygt 80 procent av landets befolkning är katoliker men de flesta utövar inte tron aktivt. Kyrkan är skild från staten och i den kommunala skolan studeras inte någon specifik religion.

Andra religioner kan utövas fritt i landet.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Portugal har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Diskriminering i arbetslivet på grund av kön, hudfärg, religion, politisk åsikt eller liknande är inte tillåten enligt lag. Det förekommer diskriminering i praktiken på den portugisiska arbetsmarknaden. Kvinnors löner är i genomsnitt 17,5 procent lägre än mäns. Enligt en rapport från 2018 var Portugal det landet i Europa där löneskillnaden mellan män och kvinnor ökat mest.

Tillgången till arbete har länge varit ett problem i Portugal som har lidit av en hög arbetslöshet. Den finansiella krisen från och med 2008 har haft

utbredda och långdragna konsekvenser för Portugals ekonomi och arbetsmarknad. Arbetslösheten nådde sin kulmen 2013 med 17,5 procent. Sedan dess har arbetslösheten minskat stadigt för varje år och i juni 2018 låg den på cirka sju procent. Arbetslösheten är högre bland kvinnor än bland män. Turismen till landet har ökat mycket kraftigt de senaste åren och har i sin tur lett till många nya arbetstillfällen.

Det finns två dominerande fackföreningar: UGT (Arbetarnas allmänna union) med band till socialistpartiet och CGTP (Portugisiska arbetares allmänna federation) med band till kommunistpartiet. De verkar fritt och är aktiva. Arbetsrätten ger anställda ett mycket starkt skydd i jämförelse med andra europeiska stater. Den lagstadgade minimilönen uppgår till 580 euro per månad. Medellönen ligger dock väsentligt högre (cirka 1 100 euro per månad 2017) och 14 månadslöner utbetalas. Drygt en fjärdedel av Portugals befolkning lever i relativ fattigdom, vilket innebär att de tjänar mindre än 5 061 euro per år. Arbetsdagen får enligt lag inte överstiga tio timmar och arbetsveckan är 40 timmar. För statliga arbeten är arbetsveckan 35 timmar från och med 2016.

Människohandel av arbetskraftskaraktär förekommer, trots att lagen förbjuder alla former av tvångsarbete. Människohandel för arbete på restauranger, inom jordbruket och för hushållstjänster med både kvinnor och män har kunnat påvisas. Många kommer från Vitryssland, Ukraina, Moldavien, Rumänien samt från de forna kolonierna Brasilien, Angola, Moçambique och Kap Verde. Många av dem arbetar under lagvidriga förhållanden. Myndigheten för arbetsförhållanden, (*Autoridade para as Condições do Trabalho*) utreder ärenden relaterade till illegal arbetskraft, inklusive förekomsten av människohandel.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Tillgången till vård i Portugal är i allmänhet god. År 2017 gick 6,5 procent av BNP till hälsosektorn. Alla som är bosatta i Portugal omfattas av hälso- och sjukvårdssystemet. Enligt Eurostat är den förväntade livslängden vid födseln 78,1 år för män och 84,3 år för kvinnor. Portugal har en alltmer åldrande befolkning. Mödradödligheten är tio per 100 000 levande födselar och barnadödligheten två per 1 000 levande födselar 2016 enligt Unicef.

De ekonomiska åtstramningar som Portugal genomfört under de senaste åren har haft en negativ inverkan på hälso- och sjukvårdssystemet. Hälso- och sjukvård var tidigare gratis och nu betalas en mindre avgift av patienterna. Även vad gäller sjukvårdspersonalens arbetsvillkor har åtstramningar skett i form av att löner har sänkts, särskilt för övertidsarbete. Detta har lett till att många läkare och sjuksköterskor har flyttat utomlands för att arbeta. Av dem som har stannat i Portugal har många övergått till att arbeta på privata sjukhus då arbetsvillkoren normalt är bättre där. Kvalitén på den offentliga sjukvården har därför sjunkit.

Efter en folkomröstning om en förändrad lagstiftning för att tillåta abort fram till tionde graviditetsveckan trädde den nya, tillåtande, lagstiftningen i kraft 2007. År 2015 skärptes abortlagen och nu måste kvinnan själv stå för kostnaderna och delta i strängare utredningar före ingreppet. I februari 2016 togs det lagstadgade kravet på social- och psykologisk rådgivning före en abort bort. Sjukvårdspersonal har rätt att vägra utföra aborter med hänvisning till så kallad samvetsfrihet. Tillgången till preventivmedel är god och sex- och samlevnadsundervisning är obligatorisk i skolan.

Rätten till utbildning

Skolgången i Portugal är obligatorisk för barn mellan 6–16 år och gäller såväl portugisiska som utländska barn som vistas i landet. Det finns offentliga och privata skolor. Andelen elever som inte slutför grundskolan är stor, nio procent 2016. Enligt utbildningsdepartementets rapport 2017 för läsåret 2015–2016 är andelen elever som inte slutför grundskolan på offentliga skolor högre än på de privata skolorna. Andelen elever som avslutar sina gymnasiestudier är lägre, 70 procent för läsåret 2015–2016.

Enligt Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) kunskapsutvärdering PISA från 2015 har Portugal förbättrat sina resultat och dessa anses vara goda i förhållande till Portugals socioekonomiska status. Nästa rapport publiceras i december 2018. Analfabetismen bland personer över 15 år ligger enligt Unesco:s siffror från 2015 på totalt 4,5 procent. Bland kvinnor över 65 år är andelen 19

procent och bland män över 65 år 15 procent. Tillgången till utbildning är bättre i städerna än på landsbygden.

Även om lagen förbjuder diskriminering inom skolväsendet utgör romer en utsatt grupp. Färre än en av tio romer går ut gymnasieskolan. Särskilt romska flickor tenderar att lämna skolan tidigt. Vidare finns det fall av att majoritetsbefolkningen motsätter sig att romska barn deltar i undervisningen.

Undervisningen är gratis inom det offentliga undervisningssystemet men eleverna betalar för skolmaterial, transporter, studiebesök och skolluncher. Universitets- och högskolestudier är avgiftsbetalda i Portugal. På de statliga universiteten ligger kostnaden runt 1 000 euro per år för studenter. Det finns möjlighet att söka ekonomiskt stöd för elever från mindre bemedlade familjer. Gällande högre studier finns det både privata och offentliga universitet. Av inskrivna studenter på universitet eller högskolor är majoriteten kvinnor.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Den portugisiska levnadsstandarden har förbättrats under de senaste åren. Den ekonomiska krisen som inleddes i slutet av förra decenniet ökade samhällsklyftorna. Detta har lett till att många portugiser lever under besvärliga ekonomiska och sociala förhållanden. Antalet anmälningar till ombudsmannen för mänskliga rättigheter avseende kränkningar av sociala och ekonomiska rättigheter är förhållandevis många. Förbättringar på området har skett men stora utmaningar återstår.

Enligt OECD:s rapport från 2017 är samhällsklyftorna i Portugal stora i jämförelse med andra OECD länder.

Den sociala rörligheten över klassgränserna är låg. Marginaliserade grupper som till exempel papperslösa migranter lever ofta under mycket knappa förhållanden. Möjligheter till socialbidrag, arbetslöshetsstöd, insatser för personer med funktionsnedsättning är begränsade. Det sociala skyddsnätet är förhållandevis svagt, något som i viss mån kompenseras av en traditionellt stark familjesammanhållning och solidaritet även utöver kärnfamiljen.

Bostadssituationen i huvudstaden, Lissabon, är ett ämne som uppmärksammats de senaste åren både i nationella och internationella medier. Den ökade turismen till huvudstaden har påverkat efterfrågan och i sin tur priserna på bostadsmarknaden som har stigit markant de senaste åren.

Portugal låg 2017 på plats 41 av 188 länder i UNDP:s index över mänsklig utveckling, med ett värde som förbättras varje år. År 2017 fick landet värdet 0,847.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Jämställdhet har varit en prioriterad fråga i Portugal under de senaste åren och framsteg har gjorts. Respekten för kvinnors mänskliga rättigheter är lagstiftad och diskriminering på grund av kön är förbjudet enligt lag. I praktiken är Portugal fortfarande ett samhälle med stereotypa idéer om vad som är manligt och kvinnligt.

Vid universiteten studerar fler kvinnor än män. Trots en av Europas högsta förvärvsfrekvenser bland kvinnor, 63 procent, är kvinnor i allmänhet underrepresenterade på högre samhällsposter. Dessutom är löneskillnaderna bland män och kvinnor högre när det kommer till högre samhällsposter.

Alla ministerier har jämställdhetsplaner för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina aktiviteter och enligt lag ska lokala myndigheter genomföra kommunala jämställdhetsplaner. CIG antar nationella handlingsplaner för jämställdhet mellan könen vart tredje år och frågan om våld mot kvinnor prioriteras. Enligt UN Women har nästan var femte portugisisk kvinna blivit utsatt för fysiskt eller sexuellt våld i hemmet, vilket faller under allmänt åtal.

I Portugal finns flera kvinnorättsorganisationer som arbetar för kvinnor som blivit utsatta för våld. *União de Mulheres Alternativa e Resposta* (UMAR) publicerar varje år en rapport med statistik över våld mot kvinnor. Enligt rapporten för 2017 hade 20 kvinnor mördats och 28 mordförsök begåtts under året. Lagstiftningen är ändamålsenlig men

frivilligorganisationer understryker vikten av att den måste efterlevas i praktiken. De frivilliga kvinnorrättsorganisationerna pekar på att det finns en utbredd okunskap om hantering av våldsoffer inom de statliga myndigheterna som arbetar för ökad jämställdhet. Samma kritik framförs om rättssystemet. Utöver det pekar kvinnoorganisationen *Plataforma Para os Direitos das Mulheres* CEDAW rapport på behovet av en bättre förebyggande politik och program för behandling av sexualbrottsförövare.

CIG driver 14 kvinnohus och en dygnetruntöppen jourtelefon. Andra åtgärder som har vidtagits är informationskampanjer för att öka medvetenheten kring våld i hemmet samt utbildning av personal inom sjukvården. Därutöver visar statistik från UMAR att en av tre kvinnor utsatts för sexuella trakasserier. Enligt statistik från *Plataforma* har var sjätte kvinna blivit utsatt för sexuella trakasserier på arbetet. Sexuella trakasserier på arbetet kan ge fängelsestraff på mellan ett till åtta år men brotten anmäls sällan.

Enligt Världshälsoorganisationen är Portugal ett högriskland vad gäller kvinnlig könsstympning, trots att denna form av övergrepp formellt är kriminaliserad och kan ge upp till tio års fängelsestraff. Under perioden 2014–2017 hade 240 fall av kvinnlig könsstympning dokumenterats. Anledningen är det stora antalet personer som invandrat från länder där kvinnlig könsstympning är vanligt förekommande. Regeringen arbetar aktivt mot denna typ av våld och den fjärde handlingsplanen mot kvinnlig könsstympning förväntas träda i kraft 2018.

Barnets rättigheter

Barns rättigheter prioriteras högt i Portugal. Skolgången är gratis och obligatorisk till och med gymnasiet. Hälso- och sjukvård är gratis eller starkt subventionerad för barn upp till tolv år. Även barn till migranter har rätt till gratis skolgång och sjukvård. Ombudsmannen har en särskild avdelning som tar emot klagomål från riskutsatta barn och hjälper dem att komma i kontakt med lämplig myndighet eller polis.

Barnens rättigheter har uppmärksammats alltmer under senare år. Minimiåldern för förvärvsarbete är 16 år. Omfattningen av barnarbete inom jordbruket, i sko- och textilfabriker, inom byggsektorn och inom

hotellbranschen har minskat kraftigt från 233 kända fall 1999 till ett känt fall 2013, mycket tack vare utformningen av olika åtgärdsprogram innehållande bland annat stöd till familjer och utformande av mer flexibla läroplaner till skolorna.

Straffbarhetsåldern är 16 år. Det finns inga uppgifter om att barn skulle hållas fängslade. Däremot är sexuella utnyttjanden, misshandel och annan exploatering av barn ett problem. Enligt *Associação Portuguesa de Apoio à Vítima* (APAV) förekom 810 brott mot personer under 18 år under 2017. Sexuellt utnyttjande av barn eller koppleri med barn under 16 år faller under allmänt åtal. Maxstraffet för sexuellt utnyttjande av minderårig är tio år. Åtgärder för att bekämpa människohandel fokuserar särskilt på minderåriga offer.

Förekomsten av gatubarn har minskat i Portugal tack vare en omfattande policy innefattande åtgärder för boende, tillgång till utbildning och sjukvård. Idag finns det endast ett fåtal barn som bor på gatan huvudsakligen i Lissabon, Porto och Setúbal.

Barnaga är förbjudet i Portugal.

Minimiåldern för att ta värvning i försvarsmakten är 18 år.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Portugals konstitution innehåller ett generellt diskrimineringsförbud. Diskriminering på grund av bland annat på nationalitet, etnisk tillhörighet, språk, religion, politisk tillhörighet och socioekonomisk bakgrund är förbjudet. Rasistiska organisationer är förbjudna enligt lag.

Det finns inte någon utbredd främlingsfientlighet i Portugal. Situationen för romer är dock svår och en utbredd diskriminering av denna grupp förekommer. Romerna utgör en minoritet på mellan 40 000 och 60 000 personer. Enligt *Amnesty International* rapport om Portugal 2017–2018 diskrimineras romer inom ett flertal områden, främst vad gäller boende, sysselsättning och tillgång till utbildning. Romerna bor vanligtvis under dåliga förhållanden, ofta i baracker, skjul eller tält utanför städerna. I vissa fall är dessa bostadsområden separerade av murar från andra områden där

majoritetsbefolkningen bor. Rapporter om att poliser behandlar romer brutalt förekommer. I ett försök att utöka dialogen mellan myndigheter och den romska minoriteten har kommunala medlare utsetts. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter menar att dessa åtgärder bidragit till en positiv utveckling för den romska befolkningen.

Vad gäller invandring har historisk och traditionell anknytning utgjort en viktig förklaringsfaktor bakom de senaste årtiondenas invandring till Portugal. Invandringen, såväl reguljär som irreguljär, domineras av personer från de före detta kolonierna Brasilien (83 000), Kap Verde (39 000), Angola och Guinea Bissau, men också från Ukraina, Ryssland och Moldavien. Personer som invandrat från före detta kolonier talar i allmänhet portugisiska och är ofta katoliker, vilket underlättat integrationen. Det förekommer ingen uppsåtlig diskriminering men personer som invandrat till Portugal har ofta tunga och underbetalda arbeten och saknar ofta politiskt och ekonomiskt inflytande. Många lever i bostadsområden där förhållandena är undermåliga och som i vissa fall närmast kan beskrivas som slumområden.

ACIDI driver informationskampanjer för invandrare i radio och TV, anordnar seminarier för journalister, och samarbetar med internationella organisationer. Kommissariatet samarbetar även med landets universitet och tar från dessa emot rekommendationer i syfte att öka invandrares integrationsmöjligheter.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Konstitutionen förbjuder all typ av diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet. Samkönade äktenskap är tillåtet och sedan mars 2016 kan samkönade par adoptera barn. I augusti 2016 infördes också regler som tillåter assisterad befruktning för kvinnor som lever i ett samkönat par. Portugal är dock ett samhälle med konservativa värderingar när det gäller frågor om hbtq-personers rättigheter vilket innebär att diskriminering förekommer.

Ansvar för kontakten med organisationer som verkar för hbtq-personers rättigheter samt övervakning av att ingen diskriminering förekommer ligger under myndigheten för medborgarskap och jämställdhet, CIG. Myndigheten är mottagare av klagomål i eventuella

diskrimineringsärenden och har möjlighet att göra uttalanden om och kritik mot oegentligheter.

I april 2018 röstade parlamentet för en ny lag som skyddar och respekterar rätten till självbestämmande för transpersoner och intersexuella.

Flyktingar och migranternas rättigheter

Migration till Portugal har ökat de senaste åren i takt med att den ekonomiska situationen i landet har förbättrats. Enligt *Servico de Estrangeiros e Fronteiras* (SEF) ökade migrationen med 19 procent under 2017 i jämförelse med 2016.

Under 2017 utfärdades 29 055 uppehållstillstånd, majoriteten av dessa till personer från Brasilien. Anledningen till att migration från Brasilien ökat kraftigt de senaste åren förklaras med den sociala- och ekonomiska krisen som landet genomgår. Enligt SEF:s uppgifter är större andelen av migranterna kvinnor.

Amnesty International har kritiserat Portugal för att inte ha fullgjort sina rättsliga skyldigheter för EU:s omplaceringssystem. Enligt *Amnestys* uppgifter har Portugal omplacerat 1 518 asylsökande från Grekland och Italien, vilket innebär 1 400 platser färre än kraven.

År 2004 etablerades det nationella *Centros Nacionais de Apoio ao Imigrante* (CNAI) i Lissabon i syfte att underlätta integrering av immigranter och flyktingar i Portugal. Unikt med centret är att man i samma byggnad samlar representanter från flera statliga myndigheter, såsom arbetsförmedling, gränspolis, bostadsförmedling och handläggare som arbetar med socialförsäkringssystemet. Centret bistår även med språkundervisning och ekonomisk rådgivning. Kontor finns även i Porto och Faro.

Enligt frivillorganisationen, *Solidaride Imigrante*, finns det 30 000 papperslösa migranter i Portugal. Flyktingars- och papperslösas tillgång till det offentliga vårdssystemet är begränsat, vilket har kritiserats under 2018.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Konstitutionen förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden, inom skolväsendet, inom sjukvården samt andra offentliga tjänster. Detta respekteras i stort. Såväl privata som offentliga aktörer kan bötfällas för diskriminering av personer med funktionsnedsättning. År 2017 antogs en ny lag för att inkludera förbud mot diskriminering av personer med kognitiv funktionsnedsättning.

Offentliga byggnader ska, enligt lag, vara tillgängliga för personer med funktionshinder. Ingen liknande lagstiftning finns dock för privata lokaler. Åtgärder för att inkludera barn med funktionsnedsättning i offentliga skolor har vidtagits.

Ombudsmannen har en särskild avdelning för bland annat personer med funktionsnedsättning.

VII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1978. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1983 respektive år 1990.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1978. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2013.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1982.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1980. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2002.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1989. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2013.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2003.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2009.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2014.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1960. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1976.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2002.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1978.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 2002.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, har inte undertecknats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2013.